

The International Scientific Association "Sciences & Genesis"

"SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS 2015"

International scientific and
practical congress

20 February 2015
in Vienna (Austria)

The International Scientific Association
“SCIENCE & GENESIS”
<http://science-genesis.com/>

“SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS 2015”

20 February 2015 in Vienna (Austria)

Vol 1

Vienna (Austria)
2015

ISBN 978-9-091566-13-8

The European Scientific and Practical Congress “**SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS 2015**”
Published by order of the Scientific Presidium of the Council of the International Scientific
Association “Science & Genesis”.

Scientific and practical edition: , Austria, 20 February 2015. Publishing Center of The International
Scientific Association “Science & Genesis”, Prague, Czech Republic, 2015, Volume 1, p. 204.

“SCIENTIFIC ACHIEVEMENTS 2015” is a scientific edition, focused upon the academic
perspectives of science. While striving for a balance of theory and application, edition is ultimately
dedicated to developing theoretical constructs. Its strategies are to invite and encourage offerings from
various disciplines; to serve as a forum through which these may interact; and thus to expand frontiers
of knowledge in and contribute to the science. In this role, editions both structures and is structured by
the research efforts of a multidisciplinary community of scholars.

Benefits to authors

We also provide many author benefits, such as free PDFs, a liberal copyright policy, special discounts
on r publications and much more.

Please see our Guide for Authors for information on article submission. If you require any further
information or help, please visit our support pages: <http://http://science-genesis.com>

Theses of reports are presented in author’s edition as of international and national legislation on the
date of the Congress.

Published in author’s edition. Editorial department is not responsible for the contents.

Editorial opinion may be different from the views of the authors.

Please, request the editors’ permission to reproduce the content published in the journal.

ISBN 978-9-091566-13-8

9 789091 566138

© Authors, 2015

SECTION 3: LINGUISTICS

УДК 81'373.72:811.111

Бечко Я.В.

*к.філол.наук, доцент кафедри української та іноземних мов
Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна
yanabechko@i.ua*

УЧАСТЬ КОНОТАТИВНО-АСОЦІАТИВНИХ КОМПОНЕНТІВ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ ВАРІАНТІВ АД'ЄКТИВУ АНГЛ. HOT У ФРАЗЕОТВОРЕННІ

***Анотація.** У статті на матеріалі фразеологізмів з прикметником термічного значення англ. hot розглядається питання про участь лексико-семантичних варіантів ключової лексеми, що мають асоціативно-периферійну природу у процесі фразеотворення. Автор з'ясовує які з конотативно-асоціативних компонентів лексичних семантем зазначеного прикметника лежать у основі формування фразеологічних одиниць.*

***Ключові слова:** фразеологія, лексика, семантика, мотивація, прикметник, семантема, ідіоматичне значення.*

Bechko Y.V.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Ukrainian and Foreign Languages
Uman National University of Horticulture, Uman, Ukraine
yanabechko@i.ua*

PARTICIPATION OF CONNOTATIVE-ASSOCIATIVE COMPONENTS OF LEXICAL SEMANTEMES OF ADJECTIVE ENG. HOT IN THE PROCESS OF PHRASEOLOGICAL UNIT FORMATION

***Abstract.** The author discuss, with reference to phraseological units with adjective denoting high temperature Eng. hot, the question of participation of lexical-semantic variants of the key lexical component, which have associative nature, in the process of formation of phraseological units. The author finds out which connotative-associative components of lexical semantemes of this adjective are used in the formation of idioms.*

***Key words:** phraseology, lexis, semantics, motivation, adjectives, semanteme, idiomatic meaning.*

Вступ. Дослідження взаємозв'язків між власне лексичною та фразеологічною семантикою є однією з **актуальних** проблем у теоретичній фразеології. Мова йде про характер зв'язків між тими значеннями слова, що притаманні йому як одиниці лексико-семантичної системи, і тими, які виникають у разі вживання слова у внутрішньофразеологічному контексті, як складової частини фразеологізму. Ця проблема розглядається, зокрема у працях І. О. Мельчука та В. М. Телії [4, с. 73-80; 6, с. 502-503]. Смысловий зв'язок між значенням фраземи і значенням слова, вжитого в її складі може бути відчутим завдяки мовній інтуїції. Саме мовна інтуїція дозволяє зробити висновок про використання певної семантики у певній фраземі і, отже, про відображення саме цієї лексичної семантики на фразеологічному рівні, адже відомо, що багатозначна лексема бере участь у фразеотворенні «через» свої лексико-семантичні варіанти, виступаючи у цьому процесі саме у вигляді того чи іншого з лексико-семантичних варіантів, властивих їй як одиниці словникового складу мови. У нашій статті ми розглядаємо цю проблему, обравши за **об'єкт** дослідження англійські фразеологізми з прикметником hot “гарячий”, причому лише ті з них, які є фразеологізмами sensu stricto й характеризуються ідіоматичністю семантики.

Постановка проблеми. Варто зауважити, що аналізована у нашій статті лексема англ. *hot* належить до розряду, окреслюваних як предикативні (чи ознакові) і протиставлюваних номінативним лексемам. Характер якісно-ад'єктивної семантики значною мірою ускладнює розрізнення окремих семантем, властивих певному прикметнику, з одного боку, і контекстуальних варіантів таких семантем, з іншого. Необхідно відзначити, що підставою для фразеотворчого використання прикметникових лексем у складі ідіоматичних сполук можуть бути не лише ті їхні значеннєві властивості, які отримують експліцитне вираження й відображення у формі словникових дефініцій, а й такі риси їхніх значень, що мають радше асоціативно-периферійну природу, не отримуючи внаслідок цього лексикографічної фіксації й експлікації, крім того, ключова ад'єктивна лексема у внутрішньофразеологічному контексті може мотивуватися в іманентно-мовному плані не одним, а одразу кількома своїми лексико-семантичними варіантами. Відповідно, у нашій статті ми поставили за мету з'ясувати які з конотативно-асоціативних компонентів лексико-семантичних варіантів лексеми англ. *hot* прослідковуються у процесі фразеотворення і лежать у основі формування фразеологічних одиниць. **Предметом** нашої розвідки є саме асоціативно-периферійні риси семантем зазначеного прикметника, що використовуються у процесі фразеотворення.

Виклад основного матеріалу. Характер якісно-ад'єктивної семантики значною мірою ускладнює розрізнення окремих семантем, властивих прикметнику англ. *hot*, з одного боку, і контекстуальних варіантів таких семантем, з іншого. Крім того, підставою для фразеотвірного використання ад'єктиву можуть бути не лише ті його значеннєві властивості, які експлікуються у формі словникових дефініцій, а й ті, що мають радше асоціативно-периферійну природу, не отримуючи внаслідок цього лексикографічної фіксації. Нарешті, в аналізованому нами матеріалі можна знайти такі приклади, коли вживання ключового слова у внутрішньофразеологічному контексті мотивується в іманентно-мовному плані не одним, а одразу кількома його лексико-семантичними варіантами.

Так, приміром, у випадку пристроїв, пов'язаних із використанням впливу високої температури, цілком природною і зрозумілою є наявність у фраземах на позначення таких об'єктів атрибутивного компонента із значенням "гарячий", який модифікує опорний субстантивний компонент із загальним значенням певного пристрою, пор. англ. *hot frame* "парникова рама, вигонкова теплиця, парник" [5], *hot pack* "1) припарка, гарячий компрес; 2) гаряче консервування" [5]. Натомість у виразі *hot rod* "1) старий автомобіль, на який для збільшення його швидкості встановлено потужніший мотор" [8, с. 789], дослівно "гарячий прут", фразеотвірна семантика першого компонента і вся внутрішня форма позначення є істотно іншими, хоча термічний процес є частиною дії мотору внутрішнього згоряння. На підставі наведених визначень можна припустити, що прикметники зі значенням "гарячий" тут виражають здатність автівки до швидкої їзди – адже риса "швидкий" асоціюється з семантикою горіння як прототипова ознака цього явища ([див. 7, с. 145; 3, с. 115-129]), а "гарячий" є іншою рисою, присутньою в цій семантиці, що дає підстави оцінити механізм виникнення похідного фразеологічного ад'єктивного значення як метонімічний (можна припустити, що на лексичний склад англійської фраземи вплинув чинник римуння, завдяки якому в ролі опорного компонента вжито слово *rod* у переносному фразеологічному значенні, можливо, з еротичною конотацією). Проте не лише семантема "швидкий" досі була відсутньою в наборі словникових значень прикметника англ. *hot*, (щоправда, укладачі останніх видань Великого англо-російського словника приписують цьому ад'єктиві семантему "(високо)швидкісний", ілюструючи її прикладом а *hot new jet plane* "новий швидкісний реактивний літак" [5]), але і відповідна риса не фігурує у визначеннях вихідної семантеми даного прикметника. Ми гіпотетично постулюємо наявність такої риси (як асоціативного компонента) у семантемі "гарячий" і припускаємо, що прикметник *hot* використовується в згаданій фраземі в похідному

значенні, яке мотиваційно поєднує риси високотемпературної характеристики і швидкості, наявні у згаданій семантемі.

Але якщо в попередніх прикладах семантика швидкості витлумачується як супутня риса, пов'язана з перебігом термічного процесу, то в інших випадках ця ж риса може отримувати дещо іншу, хоча також пов'язану з високою температурою інтерпретацію, а саме, пов'язану з темпом втрати нагрітості. Маємо на увазі передусім словосполучення англ. *a hot scent* “гарячий слід” [1, с. 660], *(be on) a hot scent (trail)* “йти по гарячих слідах” [1, с. 400], *hot scent (trail)* “гарячий слід” [2, с. 143]. Дослідники вказують на первісний зв'язок подібних виразів як термінів псового полювання з мовою мисливців. Такий “гарячий”, тобто свіжий слід, залишений здобиччю, як відомо, з часом “вистигає”, тобто слабне і зникає, пор. англ. *cold trail* [8, с. 1764], і не виключено, що це “остигання” сліду пов'язане і з реальним зниженням температури як однієї з його органо-лептичних властивостей. Отже, ознака “гарячий”, витлумачуючись як “нагрітий”, виступає, так би мовити, не автономно й абстраговано від умов свого існування, а в перцептивно пов'язаному сенсі і вимірі, як “даний у чиемусь безпосередньому сприйнятті”. Іншими словами, нагрітість репрезентується в цій фраземі як щось таке, що кимсь відчувається (передусім тактильно, а в даному випадку ще й одоративно) і, крім того, швидко втрачається своїм носієм, перестаючи, отже, бути доступною для відчуження і використання. Крім того, “гарячий” тут характеризує й взаємовідношення сприймача і носія цієї риси: “гарячий слід” – це “слід нещодавній, свіжий”, і, отже, “слід близької до переслідувача здобичі”, ця свіжість сліду як його утилітарна цінність зумовлюється просторовою і часовою близькістю того, хто його сприймає, і того, хто його залишив, пор. англ. *in hot pursuit* “переслідуючи когось швидко і по п'ятах із метою упіймати його” [8, с. 788], *hot on the trail of something* “дуже близько від відкриття чого-небудь” [8, с. 788], *follow hot on the heels of something* “відбутись майже одразу після чого-небудь” [тж.]. Ця остання семантична риса часо-просторової близькості, ба навіть безпосередньої суміжності лежить у підставі виразу з дитячої гри у “гаряче-холодно” англ. *get hot* “майже вгадати; наблизитись до того місця, де щось сховане” [1, с. 310].

Але швидкоплинна нагрітість може також поставати і як утилітарно істотна і, крім того, суто антропогенна риса в найменуваннях артефактів, узятих, зокрема, у плані як технології їх виготовлення, так і способу споживання, пор. фразеологічні назви різних кулінарних виробів, де “гарячий” свідчить не просто про їхню свіжість (нешодавне створення) і, отже, спосіб виготовлення й споживання, а й про споживчу придатність (і, ширше, про належний стан): англ. *hot cross bun* “булочка з зображенням хреста (яку їдять у велику п'ятницю і під час великого посту)” [5]; *hot cake/pancake* “оладка, млинець” [5]; пор. також образний компаративний вираз *sell (go) like hot cakes* “іти/розкуповуватись нарощават” [1, с. 120], що підкреслює високу якість об'єкта порівняння з точки зору споживача, і, крім того, предикативні вирази *hot and hot* “прямо з плити; прямо з печі (про їжу)”, *bring in/serve in hot and hot* “подавати гарячими (про страви)” [1, с. 400]. Семантика наведених прикладів свідчить, що в англійських сполуках, в яких присутнє окреслення “гарячий” щодо їжі (страви), зокрема, і в узагальнених назвах такого типу страв, таких, як англ. *hot meal* значення відповідного ад'єктиву слід оцінювати як ідіоматичне; з іншого боку, розширення сполучуваності даного фразео-семантичного різновиду є, можливо, свідченням тенденції до його лексикалізації, тобто перетворення на окремий лексико-семантичний різновид. Подальшим кроком у смисловій еволюції “гарячого” в даному напрямі є формування в англ. *hot* окремих суто лексичних значень “свіжий, нещодавній”, “такий, що в даний момент користується великою популярністю чи попитом” і “такий, що зараз викликає інтерес, актуальний”, напр. *hot property* [1, с. 606], *hot issues* [8, с. 788] (щоправда, у внутрішній формі деяких таких прикладів прозирає також і лексико-семантичний різновид *hot* “гарячий, схвильований, напружений”, що відображає елемент емоційності у сприйнятті відповідних речей).

Іншими фразеологічними словосполученнями, у яких риса безпосереднього контакту і швидкого доступу отримує “термічну” мотивацію, є англ. *hot key* “клавіша для швидкого доступу до певних функцій комп’ютерної програми” [8, с. 789]; *hot spot* “частина комп’ютерного зображення на екрані, клацаючи на якій, можна перейти до інших зображень чи слів” [8, с. 789] та деякі інші. Деякі наведені приклади демонструють й іншу особливість фразем із ад’єктивами термічної семантики, а саме одночасну внутрішньомовну вмотивованість більш ніж одним семантичним різновидом відповідного ключового слова. Так, вище вже згадувались мисливські терміни фразеологічного характеру, пов’язані з цим полюванням. У зв’язку з ними можна згадати, можливо, похідні від них сполуки, у семантиці яких ідеться не лише про переслідування “по п’ятах”, тобто по гарячих, недавніх слідах, а й про те, що це переслідування має напружений, завзятий характер, що у свою чергу відображає відповідну ад’єктивну семантему, пор. англ. *hot chase* “гонитва по свіжих слідах” [5], *hot pursuit* “запекла гонитва; переслідування по п’ятах; (юр.) право переслідування (порушника кордону, особливо корабля, що порушив територіальні води)” [5]. В інших фраземах, де значення “пристрасний, запеклий” уже приписується самому переслідувачеві, цей останній може також поставати як “нагрітий” від безпосередньої близькості гарячого сліду (і, може, від швидкого бігу за здобиччю), пор. уже згадана *hot on the heels* “іти по п’ятах за кимось” [8, с. 788], також, уже з чисто темпоральним “таксисним” значенням і безвідносно до переслідування, *come/follow hot on the heels of smth* “відбутися відразу після попередньої події” [8, с. 788].

Ще одним прикладом може слугувати інші вже згадані вирази, англ. *hot line*, нім. *ein heißer Draht*, укр. гаряча лінія у їхньому вихідному значенні “прямий телефонний або телетайпний зв’язок між главами урядів, приміром, між Вашингтоном і Москвою, що використовується за надзвичайних обставин”; з нашого погляду, саме в даному семантичному різновиді цих фразем, особливо англійської, виразно прочитується двоїсте чи навіть множинне твірне підґрунтя, пов’язане, зокрема, із такою похідною семантемою ключового слова *hot*, як “небезпечний” (у значенні німецького та українського ад’єктивів відповідна риса має лише конотативно-асоціативний характер як компонент вихідного термічного значення, натомість в англ. *hot* вона фіксується лексикографами як окрема семантема) – адже призначення такої лінії зв’язку полягає в можливості її використання в “гарячих”, небезпечних ситуаціях, для запобігання виникненню “гарячої” війни.

Висновки. Підбиваючи підсумки, можна зазначити, що вивчення реалізації прикметника англ. *hot*, а також інших ознакових (предикативних) лексичних одиниць у фразеологічному контексті має враховувати потенціальну дифузність їхньої фразеотвірної семантики, яка знаходить своє вираження 1) у наявності у ній функціонально істотної асоціативно-конотативної смислової периферії; 2) у тому, що ієрархічна структура семантичних варіантів (причому як лексичних, так і фразеологічних) цих одиниць характеризується переходами від якісного до відносного значення (і, можливо, навпаки); 3) у множинній мотивації похідних ідіоматичних значень. Таким чином, дослідження характеру зв’язків лексичної і фразеологічної семантики поглиблює наші уявлення не лише про ці зв’язки, а й про пов’язані з ними сфери семантики слова.

Список літератури:

1. Англо-русский фразеологический словарь / [авт.-уклад. А. В. Кунин]. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Рус. яз., 1984. – 944 с.
2. Англо-український фразеологічний словник / [уклад. К. Т. Баранцев]. – К. : Рад. школа, 1969. – 1052 с.
3. Варбот Ж.Ж. Славянские представления о скорости в свете этимологии (к реконструкции славянской картины мира) / Ж.Ж. Варбот // Славянское языкознание: XII Международный съезд славистов. Доклады российской делегации. – М.: Наука, 1998. – С. 115-129

4. Мельчук И.А. О терминах “устойчивость” и “идиоматичность” / И.А.Мельчук // Вопросы языкознания. – М., 1960. – № 4. – С. 73–80.
5. Новый большой англо-русский словарь [Электронный ресурс] / [авт.-сост. Ю. Д. Апресян]. – Режим доступа : <http://translate.academic.ru>
6. Телия В.Н. Фразеология / В.Н. Телия // Общее языкознание. Внутренняя структура языка / Отв. ред. Б.А. Серебренников. – М.: Наука, 1972. – С. 456 – 516.
7. Черниш Т. О. О. О. Потебня і проблеми паралелізму в історичній семасіології / Т. О. Черниш // О. О. Потебня і проблеми сучасної філології. – К.: Наукова думка, 1992. – С. 140-148.
8. Longman Dictionary of Contemporary English. The Living Dictionary / [ed. by S. Bullon]. – Harlow, England : Pearson Education Limited, 2003. – 1949 p.

Кирилюк С.В.

викладач,

МНУ імені В.О. Сухомлинського,

кафедра німецької філології

м. Миколаїв, Україна

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *WEG/ДОРОГА* ЧЕРЕЗ КАТЕГОРІЮ ЧАСОПРОСТОРУ (на матеріалі німецьких народних казок)

На сучасному етапі розвитку мовознавства вчені, розглядаючи те чи інше лінгвістичне явище, вже не задовольняються тільки констатацією фактів, простим накопиченням та описом емпіричного матеріалу, а намагаються з'ясувати глибинні процеси його формування. Становлення когнітивної лінгвістики, як науки про способи представлення та переробки знань, створило додатковий аспект в дослідженні народної казки, оскільки мова йде про певну модель фонових знань людини про світ, повсякденне життя, як джерело, що містить досвід та специфіку національної культури народу. У працях вітчизняних та зарубіжних дослідників [1; 2; 4; 5; 8 та ін.] «мова розглядається як скарбниця національної культури, а культура – як чинник формування мовних явищ і процесів [4, с. 5]».

Народна казка як фольклорний жанр, що фіксує певну модель світобачення людей тієї чи іншої культури, дає багатий емпіричний матеріал дослідження для вивчення специфічних уявлень та вірувань людей тієї епохи, коли створювались казки. Знання про світ та оточення фіксувалися в тексті фольклорної казки у образах казкових персонажів, подіях та елементах сюжету, який мав сталу тричленну модель розвитку і був побудований на подоланні певних перешкод героями казки та досягненні певної мети. Ключову позицію у формуванні сюжету казки завжди займає дорога, яка сприймається як певний відтинок дійсності, місце розгортання дій, а також як життєвий шлях героя. Попри те, що уявлення про дорогу як елемент становлення характеру та долі людини, фіксовані у фольклорному тексті, складають основу для розгортання казкового сюжету, вони не були предметом лінгвістичних розвідок раніше, що визначає актуальність даного дослідження.

Часова організація казкового дискурсу взагалі не є об'єктом зображення, а відіграє лише роль фона, своєрідної «шахової дошки», де розгортаються події, тобто виступає елементом формальної структури [6, с. 185]. Не є виключенням і часова оформленість дороги. Довгий шлях чи короткий – казка не приділяє цьому великого значення. Головне – як тільки діюча особа знаходиться в дорозі, з нею трапляється щось незвичайне, тому що казковий шлях не проста дорога, а магічна річ, що веде героя до його мети.